

Projekt *Uczę historii i teraźniejszości* jest współfinansowany ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu *Szkoła uczyca się*.

II.03 PODZIELENI – NIEMCY PO DWÓCH STRONACH MURU

II.03.1	Informacja dla nauczyciela	2
II.03.2	Przebieg zajęć.	3
II.03.3	Karta pracy ucznia.	4
II.03.4	Karta pracy grupy	6
II.03.5	Materiały pomocnicze.	8
II.03.6	Zadania dodatkowe.	16

KODY QR DO MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

Kod QR nr 0a
Materiał pomocniczy

Kod QR nr 0b
Karta pracy ucznia

Kod QR nr 0c
Karta pracy grupy

Kod QR nr 0d
Materiały dla nauczyciela / nauczycielki

Kod QR nr 0e
Zadania dodatkowe

Kod QR nr 1
Animacja TED-ed, Konrad H. Jarausch,
The rise and fall of the Berlin Wall

Kod QR nr 2
Animacja. Tak powstał mur berliński

ZESZYT RELACJE WSCHÓD-ZACHÓD

II.03 PODZIELENI - NIEMCY PO DWÓCH STRONACH MURU

II.03.1 INFORMACJA DLA NAUCZYCIELA

Zagadnienie szczegółowe _____	II.03
Temat _____	Podzieleni – Niemcy po dwóch stronach muru.
Czas realizacji _____	🕒 45 min.
Czego się dowiem? _____	<ul style="list-style-type: none">• Poznam genezę powstania RFN i NRD, cechy charakterystyczne ustrojów obu państw.• Poznam historię muru berlińskiego, jego symbolikę i znaczenie dla Niemiec i świata doby zimnowojennej.• Poznam skutki procesu zjednoczeniowego oraz przyczyny różnic w ocenach procesu zjednoczenia we współczesnym społeczeństwie niemieckim.
Dlaczego się tego uczyć? _____	<ul style="list-style-type: none">• Aby umieć identyfikować różnice pomiędzy państwem demokratycznym a autorytarnym/totalitarnym.• Aby rozumieć przyczyny i skutki podziału Niemiec, w tym również dalekosiężne skutki procesu zjednoczeniowego.
Metody pracy _____	• rozmowa nauczająca • analiza animacji filmowej i tekstów • praca w grupach.
Wyposażenie / materiały _____	• rzutnik multimedialny • kserokopie materiałów • smartfony uczniów z dostępem do sieci.
Działania poprzedzające lekcję _____	Uczniowie powinni zapoznać się z tabelą dotyczącą cech totalitaryzmu zamieszczoną w materiale pomocniczym → ■■ Kod QR nr 0a.

Kod QR nr 0a

II.03.2 PRZEBIEG ZAJĘĆ

Temat przewidziany na 1 jednostkę lekcyjną.

WSTĘP [🕒 3 min]

1. Zapytaj uczniów, jakim wynikiem zakończyła się II wojna światowa. Uczniowie powinni powiedzieć o klęsce Niemiec i sprzymierzonych z nimi państw. Następnie odwołaj się do materiału I.14 (Korea Północna) i zapytaj, jakie cechy systemu totalitarnego mogą wymienić. Ucznio-

wie powinni co najmniej w części odtworzyć informacje z tabeli dotyczącej cech totalitaryzmu → 📄 Kod QR nr 0a do materiału pomocniczego. Na zakończenie tej części zajęć wyświetl wspomnianą tabelę i zwróć uwagę na te elementy, które nie zostały przez uczniów wymienione.

ROZWINIĘCIE [🕒 35–37 min]

2. Rozdaj karty pracy ucznia (lub odeślij do → 📄 Kod QR nr 0b Karta pracy ucznia) i poproś uczniów i uczennice, aby zapoznali się z poleceniami do zadania 1. Następnie wyświetl im animację TED-ed i poproś o udzielenie odpowiedzi. Wybrane osoby powinny odczytać odpowiedzi na forum klasy. [🕒 7 min + 10 min]

3. Następnie podziel młodzież na grupy (4–5 osobowe). Rozdaj karty pracy w grupach (lub odeślij do → 📄 Kod QR nr 0c – karta pracy grupy). Każdej z grup przydziel fragmenty tekstu A, B, C, D, E, F, G, H.. Poproś młodzież, żeby przeczytała teksty oraz wspólnie ustaliła i udzieliła odpowiedzi na pytania zawarte w tabeli. **Uwaga:** w polach tabeli znajdują się sugestie, w którym fragmencie tekstu należy szukać odpowiedzi (niekiedy należy również odwołać się do treści animacji – źródła 1.). Następnie przedstawiciele/przedstawicielki grup powinni zaprezentować odpowiedzi na forum klasy. [🕒 20 min]

Animacja TED-ed, Konrad H. Jarausch, *The rise and fall of the Berlin Wall* [tłum. *Powstanie i upadek Muru Berlińskiego*] [🕒 6:25 min] → 📄 Kod QR nr 1.
Uwaga: Animacja zawiera napisy w języku polskim.
🔗 Źródło: <https://ed.ted.com/lessons/the-rise-and-fall-of-the-berlin-wall-konrad-h-jarausch> [dostęp:28.02.2023]

ZAKOŃCZENIE [🕒 3–5 min]

4. Na podstawie odpowiedzi poproś uczniów o skonfrontowanie wiedzy o obu państwach niemieckich z wiadomościami w tabeli w materiale pomocniczym. Wyświetl tabelę i zapytaj, które z cech systemu totalitarnego dostrzegają w NRD.

DLA ZAINTERESOWANYCH

Miejsce Pamięci Muru Berlińskiego

🔗 <https://www.stiftung-berliner-mauer.de/en/berlin-wall-memorial>

Kod QR nr 0a

Kod QR nr 0b

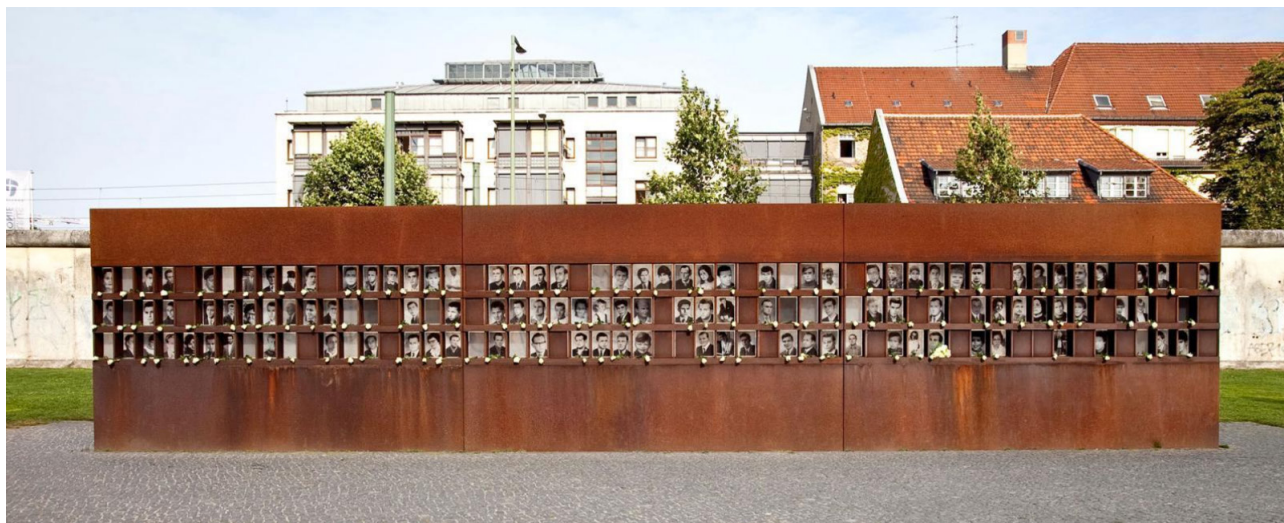
Kod QR nr 0c

Kod QR nr 1

II.03.3 KARTA PRACY UCZNIĄ

Pomnik. *Fenster des Gedenkens* [niem. *Okno Pamięci*] w Miejscu Pamięci Muru Berlińskiego.

Okno Pamięci znajduje się na terenie Miejsca Pamięci Muru Berlińskiego. Jest poświęcone 138 osobom, które straciły życie pod murem berlińskim – najczęściej podczas próby ucieczki na zachodnią stronę miasta. W *Oknie* umieszczono portrety ofiar, ich daty urodzenia i śmierci. Każda z osób została upamiętniona indywidualnie. Bliscy zamordowanych często składają w tym miejscu kwiaty, kamienie lub zapalają znicze. W *Oknie* umieszczono także nazwiska ośmiu pograniczników, którzy zostali zastrzeleni lub śmiertelnie ranni podczas

pełnienia służby. Część nisz celowo pozostawiono pustych, ponieważ nie znamy ostatecznej liczby ofiar i w przyszłości mogą zostać ujawnione tożsamości kolejnych.

Źródło:

↪ <https://www.stiftung-berliner-mauer.de/en/berlin-wall-memorial> [dostęp: 28.02.2023].

↪ <https://berliner-mauer.mobi/fenster-des-gedenkens.html?&L=1&map=&number=4&cHash=0622485591249d211db4c069e67e6aa4> [dostęp: 28.02.2023].

ŹRÓDŁO 1

Animacja TED-ed, Konrad H. Jarausch, *The rise and fall of the Berlin Wall* [tłum. *Powstanie i upadek Muru Berlińskiego*] [🕒 6:25 min] → 📱 Kod QR nr 1.

Uwaga: Animacja zawiera napisy w języku polskim.

🔗 Źródło: <https://ed.ted.com/lessons/the-rise-and-fall-of-the-berlin-wall-konrad-h-jarausch> [dostęp:28.02.2023]

ZADANIE 1

Na podstawie źródła 1. odpowiedz na pytanie umieszczone w tabeli.

A	Ile stref okupacyjnych powstało na terenie Niemiec po II wojnie światowej? Kto je nadzorował?
B	Na obszarze których stref utworzono później RFN?
C	W którym z państw niemieckich znalazł się Berlin?
D	Czy różnią się pojęcia „żelazna kurtyna” i „mur berliński”?
E	Dlaczego, po wzniesieniu muru, mówiono, że Berlin Zachodni był „wyspą” wewnątrz NRD?
F	Dlaczego zbudowano mur berliński?
G	Z czasem wprowadzano możliwość odwiedzania rodzin w RFN. W jaki sposób władze NRD starały się zniechęcić swoich obywateli do korzystania z tej możliwości?
I	W jaki sposób władze NRD przedstawiały RFN?

Kod QR nr 1

II.03.4 KARTA PRACY GRUPY

ZADANIE 2

Praca w grupach. Na podstawie informacji zawartych w źródłach 1 (animacji), 2 i 3 odpowiedzcie na pytania zawarte w tabeli.

RFN	NRD
Jaki był ustrój polityczny?	
fragment G	fragment B
Czy występował rzeczywisty trójpodział władzy (na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą)?	
fragment F	fragment B
Jaki model systemu partyjnego funkcjonował?	
fragment F	fragment C
Jaką ideologię propagowano? Jaka była wizja państwa?	
fragment G, H, I	fragment C, źródło 1

RFN	NRD
Jaki model gospodarki funkcjonował? Jaki był poziom rozwoju gospodarczego?	
fragment G, źródło 1	fragment B, D, źródło 1
Czy istniała wolność przemieszczania się (wyboru miejsca zamieszkania i pobytu)?	
	fragment A, źródło 1
Czy istniały rozbudowane służby policyjne? Czy stosowano masową inwigilację obywateli?	
	fragment E, źródło 1

II.03.5 MATERIAŁY POMOCNICZE

Mapa. Niemcy podzielone

- Państwa członkowskie NATO
- Państwa członkowskie Układu Warszawskiego

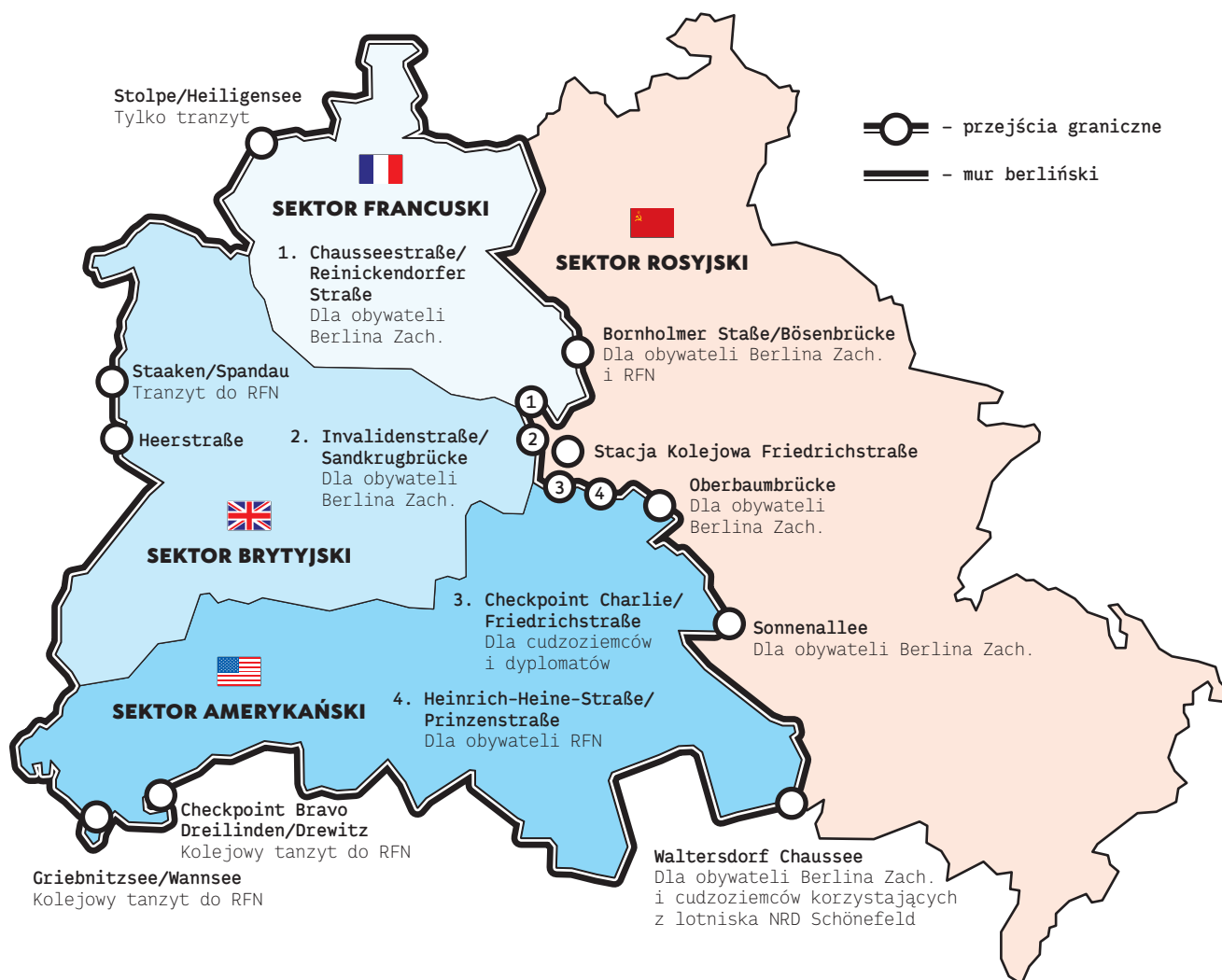
Na podstawie ↗ <https://cdn.britannica.com/65/365-050-2119A169/Europe.jpg>

Animacja. Tak powstał mur berliński → Kod QR nr 2.

Kod QR nr 2

Mapa. Berlin podzielony

Na podstawie ↗: <https://www.polityka.pl/pomocnikhistoryczny/1655296,1.mur-berlinski-symbol-zimnej-wojny.read>

S. Żerko, *Murem podzieleni* [w:] „Polityka. Pomocnik Historyczny”, *Zimna Wojna 1946–1991*, 2016, s. 32.

© Polityka Spółka z o.o. SKA, 2023, Więcej tekstów znajdziesz na www.polityka.pl

Niemiecka Republika Demokratyczna

Niemiecka Republika Demokratyczna (NRD) była jednym z państw **bloku wschodniego**¹. Istniała w latach 1949–1990. Powstała 7 października 1949 roku na terenie radzieckiej strefy okupacyjnej będącej częścią pokonanej w II wojnie światowej III Rzeszy.

NRD a RFN

Terytorium dawnej III Rzeszy państwa alianckie podzieliły we wrześniu 1945 roku na cztery strefy okupacyjne. Trzy pierwsze, kontrolowane przez Francję, Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone, utworzyły Republikę Federalną Niemiec (RFN). Strefa wpływów radzieckich została natomiast przemianowana na Niemiecką Republikę Demokratyczną.

Stolicą obu Republiki był „problematyczny” Berlin. Do RFN należała część miasta nazwana później Berlinem Zachodnim, a do NRD część określana Berlinem Wschodnim. Berlin Zachodni został oddzielony murem od Berlina Wschodniego oraz terytorium NRD, stając się „zachodnią wyspą” w strefie podlegającej wpływom ZSRR. **(A)** Budowa muru miała zapobiec masowym ucieczkom z NRD do RFN i dalej na zachód. Te natomiast nie ustawały, a wiele z nich kończyło się tragicznie, śmiercią uciekiniera postrzelonego przez strzegących muru energoskich wartowników.

NRD – podział administracyjny

Wraz z utworzeniem NRD zmodyfikowano podział administracyjny państwa. W miejsce landów wprowadzono czternaście okręgów. Wydzielono stolicę NRD – Berlin Wschodni.

NRD – ustrój i gospodarka

W NRD funkcjonował ustrój socjalistyczny, **(B)** oparty na wzorach radzieckich (naśladował ustrój ZSRR), tak pod względem polityki wewnętrznej, zagranicznej, jak i społecznej oraz gospodarczej. Najważniejszym aparatem państwowym NRD była Izba Ludowa². Z jej ramienia powoływana była Rada Państwa³. Władza wykonawcza należała do rządu, który odpowiadał przed Izba Ludową.

(C) Faktyczną władzę w NRD sprawował jednak komitet Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności

(SED). Obok niej istniało kilka innych partii, jednak wszystkie posiadały taki sam profil oraz program i skupiały się w Narodowym Froncie NRD (tzw. **system partii hegemonicznej**⁴). Zadaniem SED była odbudowa Niemiec jako kraju antyfaszystowskiego, zorganizowanego według zasad socjalizmu. Postanowienia zawarto w ogłoszonej w 1949 roku konstytucji.

Do 1955 roku NRD była zależna w pełni od ZSRR. Dopiero 20 listopada 1955 roku uzyskała suwerenność. **(B)** Rok później została członkiem Układu Warszawskiego.

Gospodarka NRD podporządkowana była przemysłowi maszynowemu, elektrotechnicznemu, poligraficznemu, chemicznemu i włókienniczemu. Jednak filarem gospodarki NRD było wydobywanie węgla brunatnego, a symbolem państwa – produkcja **trabanta**⁵.

Pod koniec lat 50. władze NRD dokonały **(D)** kollektywizacji⁶ rolnictwa. Powstały duże gospodarstwa rolne i gospodarstwa spółdzielcze. Jednak w dalszym ciągu nie był to wydajny sektor gospodarki państwa.

Lata 50. przyniosły NRD kryzys. **(D)** W porównaniu do kapitalistycznego RFN, Niemcy Wschodnie pozostawały nierozwinięte i ubogie. Wydarzenia w Polsce – **Poznański Czerwiec**⁷ – sprawiły, że władze NRD uzyskały pożyczkę od ZSRR i podniosły płace we wszystkich sektorach gospodarki, w celu uniknięcia buntu robotników w kraju.

NRD – służby specjalne

(E) W NRD działała najlepiej zorganizowana spośród wszystkich służb specjalnych państw bloku wschodniego policja wewnętrzna. Stasi podlegała ministerstwu bezpieczeństwa państwa, a faktyczną władzę nad nią sprawowało kierownictwo SED. Stasi powołano w 1950 roku i działała przez kolejne 40 lat. Tajna policja NRD charakteryzowała się szczególnie dużą liczbą funkcjonariuszy oraz tajnych agentów w stosunku do liczebności mieszkańców NRD. Zakłada się, że w szczytowym momencie działało w niej 91 tysięcy policjantów i 170 tysięcy współpracowników. Zadaniem Stasi była **inwigilacja**⁸ mieszkańców Niemiec Wschodnich, a także

sprawy zbrodni przeciw państwu oraz wojenne. Za granicą funkcjonariusze Stasi zajmowali się szpiegostwem i dywersją⁹. Znanie jest także przekazywanie za wynagrodzeniem więźniów politycznych do RFN, co stało się jednym z największych przychodów państwa.

NRD – upadek

Lata 80. przyniosły strajki i nowe idee polityczno-gospodarcze. 9 listopada 1989 zburzono mur berliński. NRD przestało istnieć wraz z podpisaniem 3

października 1990 roku w Moskwie porozumienia między RFN, NRD oraz byłymi państwami okupacyjnymi, ZSSR, Francją, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi. Niemiecka Republika Demokratyczna podporządkowała się konstytucji RFN, a obie utworzyły jedno państwo federacyjne.

Opracowanie własne na podstawie:

↪ https://pl.wikipedia.org/wiki/Niemiecka_Republika_Demokratyczna [dostęp: 28.02.2023].

SŁOWNICZEK

1 Blok wschodni – (zamiennie: blok komunistyczny, blok socjalistyczny, blok sowiecki) potoczne określenie państw należących do strefy wpływów ZSRR. W węższym rozumieniu dotyczy państw Europy Środkowo-Wschodniej (NRD, Polska, Czechosłowacja, Węgry, Rumunia, Bułgaria, Albania), w szerszym również Azji Wschodniej, Azji Południowo-Wschodniej, Afryki i Ameryki Łacińskiej w okresie zimnej wojny (1947–1991). W państwach tych propagowano ideologię marksizmu-leninizmu, w opozycji do kapitalistycznego bloku zachodniego. Blok wschodni nazywano także „Drugim Światem”, podczas gdy termin „Pierwszy Świat” odnoszono do bloku zachodniego, a „Trzeci Świat” do tzw. krajów niezaangażowanych (głównie w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej, ale także do Jugosławii).

2 Izba Ludowa – izba niższa, przekształcona w jednoizbowy parlament NRD. Nie pełniła rzeczywistej roli ustawodawczej. Była utrzymywana, aby stworzyć pozory wobec faktycznej władzy Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności (SED).

3 Rada Państwa – ciało zbiorowe funkcjonujące w ustroju politycznym NRD w okresie 1960–1990, stanowiące odpowiednik urzędu prezydenta.

4 System partii hegemonicznej – odmiana systemu monopartyjnego, którego celem jest stwarzanie pozorów wielopartyjności, np. w sytuacji gdy władza komunistów nie została jeszcze dostatecznie umocniona. W rzeczywistości istniejące partie są jedynie sojusznikami partii sprawującej władzę.

5 Trabant – samochód osobowy produkowany w NRD, będący jednym z nieformalnych symboli istnienia tego państwa.

6 Kolektywizacja – przekształcanie indywidualnych gospodarstw rolnych w wielkie gospodarstwa spółdzielcze lub państwowe. Proces kolektywizacji odbywa się przy użyciu różnych środków przymusu (siły, zastraszenia, nieuprawnionego działania służb policyjnych). Ma na celu skłonienie indywidualnych rolników do wstępowania do tzw. spółdzielni, które powstają w wyniku łączenia ziemi należącej wcześniej do przejętych gospodarstw.

7 Poznański czerwiec 1956 – wydarzenia w Poznaniu w dniach 28-29 czerwca 1956 roku, strajk generalny robotników i masowe demonstracje mieszkańców na ulicach miasta, które przekształciły się w walki zbrojne. Strajk rozpoczęli robotnicy zakładów im. H. Cegielskiego (wówczas Zakładów im. J. Stalina) po wycofaniu się władz państwowych z przyjętych wcześniej porozumień. Pracę przerwały również załogi innych przedsiębiorstw. Prawie stutysięczny tłum protestował pod hasłami ekonomicznymi i politycznymi („chleba i wolności”). Przedstawiciele lokalnych władz nie zdołali opanować sytuacji; komitet strajkowy utracił kontrolę nad demonstrantami. Biuro Polityczne KC PZPR podjęło decyzję o stłumieniu wystąpień siłą i wysłało do Poznania swoich przedstawicieli. Zapowiedziano represje wobec uczestników demonstracji; do miasta wkroczyły jednostki wojskowe, łącznie ponad 10 tys. żołnierzy, dysponujące m.in.

420 czołgami, działami pancernymi i transportarami opancerzonymi. Rozpoczęła się pacyfikacja. W dniach 28–29 czerwca zginęło w Poznaniu ponad 70 osób, kilkaset zostało rannych, prawie 700 aresztowano (kilkadziesiąt skazano na kilkuletnie więzienie, później amnestionowano).

8 Inwigilacja – śledzenie, tu w rozumieniu śledzenia obywateli NRD.

9 Dywersja – ukryte działania mające na celu osłabienie możliwości przeciwnika. Dywersja dotyczy zarówno działań podejmowanych w okresie wojny (dywersja wojskowa), jak również podczas pokoju na terenie wrogiego państwa (dywersja polityczna). Może polegać na dezorganizacji sił obronnych lub obiektów o strategicznym znaczeniu dla państwa (np. elektrowni, sieci kolejowej itp.). Dywersja może być również ukierunkowana na destabilizację sytuacji społeczno-politycznej, prowokowanie konfliktów/podziałów. Dywersja jest jednym z elementów tzw. wojny hybrydowej.

ŹRÓDŁO 3

Republika Federalna Niemiec

Powstanie RFN

W styczniu 1947 roku brytyjska i amerykańska strefa zostały połączone w Bizonię. Następnie dołączyła do nich strefa francuska i w ten sposób powstała Trizonia. Proces powstawania RFN przyspieszyły: **reforma walutowa¹**, **pierwszy kryzys berliński²** (1948/1949 – **blokada berlińska³**) i **pomoc Zachodu (m.in. plan Marshalla)⁴**. Ostatecznie doszło do utworzenia dwóch państw niemieckich: 7 września 1949 Republiki Federalnej Niemiec i 7 października 1949 Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Konstytucja

Ustawa zasadnicza RFN została ogłoszona i weszła w życie w 1949 roku. Do dzisiaj funkcjonuje ona jako konstytucja Niemiec. Stolicą nowego państwa zostało prowincjonalne miasto Bonn na zachodzie kraju, co miało podkreślić tymczasowy charakter rozwiązań (RFN nie akceptowało istnienia NRD). **(F) RFN była demokratyczną republiką federalną⁵, w którym panował system kanclersko-parlamentarny⁶. W systemie tym szczególną rolę odgrywa kanclerz stojący na czele rządu (odpowiednik premiera). Głową państwa ustanowiono prezydenta o ograniczonych kompetencjach. Parlament RFN (Bundestag) składa się z dwóch izb – Bundestagu wybieranego przez obywateli oraz Bundesratu, reprezentującego kraje związkowe (landy). W RFN panuje system wielopartyjny (pluralizm), w którym główną rolę odgrywają dwie partie – Unia Chrześcijańsko-Demokratyczna (CDU) oraz Nie-**

miecka Partia Socjaldemokratyczna (SPD). Pierwsze wolne wybory do Bundestagu RFN odbyły się w 1949 roku. Pierwszym kanclerzem RFN został Konrad Adenauer⁷.

Ustrój społeczny i gospodarczy

(G) Republika Federalna Niemiec stała się państwem demokratycznym, w którym wielki nacisk położono na reedukację społeczeństwa i wychowanie go w duchu poszanowania demokracji. Gospodarka niemiecka była gospodarką kapitalistyczną. Osiągnęła ona wielki sukces (w latach 60. XX w. mówiono o „niemieckim cudzie gospodarczym”). Dzięki temu społeczeństwo niemieckie stało się jednym z najzamożniejszych społeczeństw europejskich.

Polityka zagraniczna RFN

(H) Najważniejszym celem polityki Adenauera było wyprowadzenie RFN z izolacji na arenie międzynarodowej i zbliżenie z państwami Europy Zachodniej. Już w 1950 roku RFN została członkiem stowarzyszonego Rady Europy⁸, a w 1951 r. stała się współzałożycielką Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali⁹. W wyniku zawartych w 1954 r. układów paryskich, RFN wstąpiła w 1955 r. w szeregi NATO. W 1957 doszło do podpisania traktatów rzymskich, powołujących Europejską Wspólnotę Gospodarczą¹⁰ i Euroatom¹¹.

Wielka Koalicja i zmiana polityki wobec sąsiadów
Początkowo w polityce niemieckiej główną rolę odgrywała CDU, ale pod koniec lat 60. powstał rząd

koalicyjny (tzw. Wielka Koalicja). **(H) Wielkim problemem polityki niemieckiej było rozliczenie się z hitlerowską przeszłością.** RFN nie przystąpiło do uchwalonej przez ONZ w 1968 roku **konwencji o nieprzedawnieniu zbrodni ludobójstwa**¹². Ponadto RFN przez długie lata negocjowała powojenne zmiany terytorialne, w tym granicę z Polską.

W 1970 roku w Moskwie podpisano układ o wzajemnych stosunkach RFN – ZSRR (oba państwa wyrzekły się w nim użycia siły i zobowiązały do poszanowania naturalnych granic wszystkich państw europejskich). Również w 1970 r. w Warszawie RFN podpisała z Polską układ, na mocy którego deklarowała uznanie stanu faktycznego granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej, podczas gdy ewentualne wiążące uznanie stanu prawnego odłożono do momentu

zawarcia przyszłego traktatu pokojowego przez zjednoczone i suwerenne Niemcy. **(I) W wyniku rozmów pomiędzy władzami NRD i RFN, w 1972 r., obie strony zawarły układ, w którym uregulowały swoje wzajemne relacje. Władze RFN uznawały NRD za podmiot prawa międzynarodowego. W praktyce oznaczało to, że RFN przestała uznawać siebie za jedyny podmiot prawa międzynarodowego uprawniony do reprezentowania Niemiec jako całości.**

Po upadku Niemieckiej Republiki Demokratycznej w 1990 r., landy dawnej NRD zostały przyłączone do RFN.

Opracowanie własne na podstawie:

↪ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Republika_Federalna_Niemiec_\(1949%E2%80%931990\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Republika_Federalna_Niemiec_(1949%E2%80%931990)) [dostęp: 28.02.2023].

SŁOWNICZEK

1 Reforma walutowa [w zachodnich strefach okupacyjnych Niemiec] – była jedną z niemieckich reform gospodarczych określaną jako cud gospodarczy (niem. Wirtschaftswunder), potocznie zwana także „cudem nad Renem”. Reforma ta polegała na wymianie reichsmarki (używanej w III Rzeszy) na nową markę niemiecką, a jej celem była walka z inflacją poprzez zmniejszenie ilości waluty w obiegu skutkujące realnym wzrostem jej siły nabywczej.

2/3 I kryzys berliński – kryzys wywołany w latach 1948–1949, którego inicjatorem były władze ZSRR, obawiające się skutków reformy walutowej przeprowadzonej w zachodnich strefach okupacyjnych. Decyzją Józefa Stalina trzy zachodnie sektory Berlina (leżące wewnątrz radzieckiej strefy okupacyjnej Niemiec) zostały odcięte od komunikacji ze strefami zachodnimi (tzw. **blokada Berlina Zachodniego**). W odpowiedzi alianci (Amerykanie i Brytyjczycy) zorganizowali tzw. mosty powietrzne. Uwięzionym z powodu blokady mieszkańcom zachodniego Berlina dostarczano drogą lotniczą wszystkie niezbędne surowce i produkty (węgiel, żywność, środki medyczne itd.). Trwająca 11 miesięcy radziecka blokada okazała się całkowicie bezskuteczna, w przeciwieństwie do alianckiej pomocy. Przyspieszyła ona podział Niemiec na dwa odrębne państwa.

4 Plan Marshalla – potoczne określenie Planu Odbudowy Europy, realizowanego w latach 1948–1952; nazwa powstała od nazwiska jego inicjatora, ówczesnego sekretarza stanu USA – gen. George’a Marshalla. Celem planu była powojenna odbudowa gospodarek państw należących do Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej. Z tego planu zrezygnowały ZSRR oraz państwa satelickie. Plan Marshalla sprzyjał nie tylko rozwojowi zachodnioeuropejskiej gospodarki, ale był także jednym z bodźców dla procesu integracji europejskiej.

6 System kanclersko-parlamentarny system rządów w państwie, będący odmianą systemu parlamentarno-gabinetowego. Głowa państwa (prezydent) ma nieliczne kompetencje wykonawcze. Uprawnienia kanclerza są rozleglejsze niż premiera w klasycznym systemie parlamentarno-gabinetowym – stoi on na czele władzy wykonawczej, kieruje polityką wewnętrzną, zagraniczną i gospodarczą oraz decyduje o składzie rządu. Kanclerz ponosi odpowiedzialność polityczną za działalność rządu (przed parlamentem). Natomiast członkowie rządu odpowiadają tylko przed kanclerzem.

7 Konrad Adenauer – niemiecki polityk, członek i przywódca CDU. Sprawował urząd kanclerza RFN w latach 1949–1963.

8 Rada Europy – organizacja międzynarodowa skupiająca większość państw europejskich oraz kilka państw spoza kontynentu. Powstała w 1949 roku, aktualnie zrzesza 46 członków.

9 Europejska Wspólnota Węgla i Stali – organizacja gospodarcza funkcjonująca w latach 1952–2002. Jej powstanie zapoczątkowało proces integracji europejskiej.

10 Europejska Wspólnota Gospodarcza – (EWG) organizacja zrzeszająca państwa europejskie, istniejąca w latach 1958–2009. Jej nazwa została zmieniona w 1992 r. na Wspólnotę Europejską, co stanowiło formalny wyraz postępujących procesów integracji europejskiej. EWG wraz z Europejską Wspólnotą Węgla i Stali oraz Euroatomem stanowiły fundament współczesnej Unii Europejskiej.

11 Euroatom – skrót nazwy Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, powstałej w 1957 roku. Euroatom funkcjonuje nadal, zachowując swą odrębność prawną. Służy współpracy w dziedzinie energii atomowej i jej rozwoju, nadzorowania oraz utrzymania standardów bezpieczeństwa.

12 Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości – dokument ONZ, przyjęty 26.11.1968 r. z inicjatywy Polski. Na mocy konwencji ludobójstwo zostało włączone do katalogu zbrodni, które nie ulegają przedawnieniu, nawet jeśli taki czyn nie stanowi naruszenia prawa wewnętrznego kraju, w którym został popełniony.

WYBRANE CECHY TOTALITARYZMU

- System monopartyjny [przeciwieństwo systemu wielopartyjnego] – rządy jednej partii, która ma monopol [wyłącznie] na władzę.
- Partia ma charakter masowy [od obywateli oczekuje się wstąpienia do partii lub instytucji z nią powiązanych].
- Istnieje jedna ideologia propagowana przez partię/państwo, zwalczą się wszelkie konkurencyjne ideologie polityczne oraz religie.
- Od obywateli oczekuje się nie tylko podporządkowania, ale aktywnego i entuzjastycznego poparcia dla głoszonej ideologii, partii, systemu politycznego.
- Obywateli poddaje się indoktrynacji (media, system edukacji), wpaja się im „jedynie słuszną prawdę”.
- Potępienie samodzielności myślenia i indywidualizmu [co nie sprzyja skutecznej ideologizacji i indoktrynowaniu społeczeństwa].
- Kult wodza [wódz uznawany na wszechwiedzącego, wszechmogącego, ma status zbliżony do boskiego itp.].
- Wódz łączy kilka funkcji [np. szefa partii, głowy państwa, głównodowodzącego armii].
- Rządy terroru [przemoc fizyczna, psychiczna, tortury, egzekucje].
- Istnienie wielu rodzajów tajnych służb państwowych.
- Inwigilacja [śledzenie] obywateli [propagowanie donosicielstwa].
- Istnienie obozów [redukacyjnych, pracy, koncentracyjnych], gdzie trafiają przeciwnicy systemu.
- Militaryzacja [państwo inwestuje dużą część swoich zasobów w rozbudowę armii].
- Rozbudowę armii uzasadnia się istnieniem zewnętrznego wroga i/lub koniecznością ekspansji.
- Istnienie tzw. ukrytego [wewnętrznego] wroga stanowiącego zagrożenie dla partii/państwa/obywateli. Koncepcja ta uzasadnia stosowanie terroru, ograniczanie praw obywateli oraz ma mobilizować obywateli wokół wodza i partii.
- Monopol medialny, tzn. władza państwowa/partyjna kontroluje media [nie istnieją niezależne kanały telewizyjne, prasa itd.].

- Brak lub ograniczony dostęp do internetu [dotyczy czasów współczesnych].
-

- Gospodarka centralnie sterowana [przeciwieństwo gospodarki rynkowej] – władza państwowa decyduje o wielkości i rodzaju produkcji, cenach,

wysokości zarobków, dystrybucji dóbr, kierunku inwestycji itd. Obywatele nie mają swobody prowadzenia działalności gospodarczej lub jest ona znacznie ograniczona.

Opracowanie własne

DLA ZAINTERESOWANYCH:

Vox, *The mistake that toppled the Berlin Wall* [tłum. *Pomyłka, która obaliła Mur Berliński*] [8:10 min]

➔ <https://www.youtube.com/watch?v=Mn4VDwaV-oo>

ŹRÓDŁO 4

Anna Tyszecka, *Gruszki na murze* (fragmenty)

„Skąd wiadomo, że Chińczycy są mądrzejsi od Niemców? Bo nie zburzyli swojego muru” – to jeden z ulubionych niemieckich dowcipów. (W 2008 roku, czyli niemal) 20 lat później **Ossis**¹ (mieszkańcy byłej NRD) tęsknią za NRD, a **Wessis**² (mieszkańcy byłej RFN) za RFN.

Latem (...) [2008] roku (...) Martin Sonneborn ruszył śladem zburzonych fortyfikacji wzdłuż muru berlińskiego, pokonując pieszo 250-kilometrowy krąg wokół stolicy Niemiec. W wędrówce, nazwanej z całą powagą „badaniami polowymi w rejonie przygranicznym”, towarzyszyła mu niewielka ekipa. Powstał film dokumentalny „Heimatkunde” (niem. nauka o ojczyźnie), w którym Sonneborn przedstawia plon swojej ekspedycji po dziwnej krainie podberlińskich ugorów, ogródków działkowych, stacji benzynowych i blokowiska Marzahn we wschodniej części miasta. Ale przede wszystkim ze spotkań z tubylcami, jak nazywa mieszkańców tego bezpańskiego jeszcze 20 lat temu pasa ziemi.

Wessi (pochodzący z byłej RFN) Sonneborn chętnie nawiązuje z nimi kontakty. Stwierdza, że najmłodsza generacja, urodzona w ostatnich latach istnienia NRD, zna przeszłość jedynie z opowiadań rodziców, choć przyznaje, że w szkole „też coś tam było”. Młodzi **Ossis** są przekonani, że za **Honeckera**³ „nie było wcale tak źle” i mają kłopoty z udzieleniem odpowiedzi na pytanie, w której części Niemiec panowała dyktatura. Jeden z młodzieńców wyjaśnia Sonnebornowi, że Niemców z zachodu rozpoznaje bez pudła, jeśli nie po wyglądzie, to po pierwszym zdaniu – „są arogancy, zarozumiali i mówią inaczej niż my”.

Okazuje się, że starsze pokolenie również nie wykazuje entuzjazmu, gdy badacz (...) pyta o życie w zjednoczonych Niemczech. Tramwajarz z Marzahnu wspomina upadek muru berlińskiego jako zakłócenie w pracy – następnego dnia po historycznym wydarzeniu, gdy jak zwykle zjawił się o świcie w przedsiębiorstwie, stwierdził, że nie wszyscy ko-

ledzy wykazali się podobnym poczuciem obowiązku. Byłem **enerdowcem**⁴ i nim pozostanę – wyjaśnia (...).

O powrocie do czasów NRD marzy co dziesiąty Niemiec ze wschodu, tylko co czwarty uważa się za obywatela **Bundesrepublik**⁵ – wykazały opublikowane w lipcu (2009) badania socjologiczne (...). Ponad 40 proc. ankietowanych nie kryło niechęci do demokratycznych rządów, trzy czwarte skarżyło się, że nawet 20 lat po upadku muru życie w nowych **landach**⁶ nie osiągnęło zachodnich standardów. Więcej niż połowa przyznała się do frustracji z powodu braku uznania dla ich życiowego dorobku, 49 proc. było zdania, że opis historii byłej NRD jest zbyt jednostronny.

Uschi i Jürgen od 30 lat mieszkają we wschodniej dzielnicy Berlina, Lichtenbergu. W pamięci pozostał im letni, sobotni wieczór 1990 r., gdy mieszkańcy ich wieżowca urządzili wspólnego grilla z okazji pożegnania wschodniej marki (waluty NRD). Nastroj był nostalgiczny – jakiś rozdział ich życia zamykał się bezpowrotnie, przyszłość była niewiadomą. Następnego dnia stanęli w kolejce do pobliskiej **Sparkasse**⁷ (...) i wymienili pieniądze. W poniedziałek Uschi wybrała się na zakupy do osiedlowej, znanej jej od lat **Kaufhalle**⁸ i stwierdziła, że trafiła do nieznanego jej sklepu. Z półek znikły wszystkie wschodniemieckie produkty. Te nowe – z zachodu Niemiec – były droższe, inne, nieznanne. (...) A przecież **Helmut Kohl**⁹ obiecywał, że wschód kraju zmieni się w kwitnące ogrody. Nikomu nie będzie powodzić się gorzej, a wielu lepiej. **Ossis** poznali szybko na własnej skórze, że są to przysłowiowe gruszki na wierzbie. Upadek muru kojarzy im się zupełnie inaczej – ze skandaliczną działalnością powiernictwa odpowiedzialnego za prywatyzację majątku po byłej NRD (np. państwowych przedsiębiorstwach), z załamaniem wschodniemieckiej gospodarki i masowym bezrobociem. (...) Jedno i drugie sprawiło, że tylko w latach 1990–1991 dwa miliony byłych **enerdowców** przeprowadziło się na zachód kraju lub w ogóle wyemigrowało z Niemiec. Kto został i ma pracę, zarabia

o jedną trzecią mniej i produkuje o jedną piątą mniej niż jego zachodnioniemiecki kolega. Autorzy raportu (...) nie pozostawiają złudzeń, że mimo transferu ponad półtora biliona (!) **euro**¹⁰ z zachodu na wschód gospodarka nowych landów wymagać będzie dalszych wieloletnich alimentów (...).

Pretensje słyhać także po drugiej stronie muru, którego nie ma. W starych landach nie mówi się o braciach i siostrach ze wschodu (co było ulubionym zwrotem Kohla), ale o lamentujących *Ossis*, i przypisuje się im złośliwie cztery cechy na literę „p”: pasywność, pacyfizm, pesymizm i paranoidalność. Nie ma też widoków na szybką rewizję tych uprzedzeń. Niemal połowa *Wessis* nie była ani razu we wschodniej części kraju, pozostając wierna przekonaniu, że ci z **zony**¹¹ nie mają wcale źle: *jeżdżą przecież po nowych jezdnich, mieszkają w świeżo odnowionych domach, kobiety dostają wyższe emerytury, a wszystko za nasze pieniądze. Wessis* – zwłaszcza z niezbyt bogatych rejonów (...) wspominają tęsknie czasy RFN. Przed 1990 r. nie musieli liczyć się z konkurencją zarobkową zdesperowanych *Ossis*, godzić na to, że ich sprawy ustępować będą priorytetem zjednoczenia, że z powodu odpływu pieniędzy na wschód kolejne przedszkole trzeba będzie zamknąć, remont drogi przełożyć, a o modernizacji szkoły zapomnieć. Wypominają też *Ossim*, że ciągle płacą ustalony w 1991 r. **podatek solidarnościowy**¹², zapominając o tym, że obowiązuje on także mieszkańców nowych landów.

(...) Odezwały się też głosy, że [autor krytycznego wobec *Ossis* artykułu prasowego] powiedział głośno to, co myśli, czuje i mówi między sobą większość *Wessis* – że na ołtarzu zjednoczenia poświęcono ich **bońską republikę**¹³, w której żyło się dostatnio, bezpiecznie i dużo radośniej niż w dzisiejszych zjednoczonych Niemczech. *Wessis* czują też kulturową obcość względem rodaków ze wschodu. *Ossis* inaczej głosują i wychowują swoje dzieci. (...) Są bardziej wrodzy wobec cudzoziemców, choć mają ich za sąsiadów znacznie mniej niż *Wessis*. – *Po prostu do nas nie pasują* (...).

Jest jednak coś, co jednoczy Niemców z zachodu i wschodu – to lęk przed niepewną przyszłością. Na nierówny podział społecznych kosztów **kryzysu i recesji**¹⁴ narzekają już nie tylko mieszkańcy byłej NRD, a świadomość, że osiągnięty dobrobyt i pozycja społeczna są zagrożone, wykroczyła poza granice dawnej RFN. Widmo biedy i masowego bezrobocia stało się problemem ogólnoniemieckim, podobnie jak rozczarowanie polityką wielkich partii ludowych, które popycha wyborców – zarówno *Wessis* jak i *Ossis* – w ramiona populistycznych ugrupowań, (co) na tyle zaniepokoiło polityczny **establishment**¹⁵ w Berlinie, że w kończącej się właśnie kampanii wyborczej do **Bundestagu**¹⁶ zabrał głos minister spraw wewnętrznych (...). [Liderowi jednego z **populistycznych**¹⁷ ugrupowań] zarzucił cyniczne granie na emocjach elektoratu i zaapelował do Niemców o więcej szacunku dla *Ossis*, których zranione uczucia i **nostalgia**¹⁸ za przeszłością są pożywką dla **demagogicznych**¹⁹ obietnic.

Nostalgiami *Wessis* zabawił się tymczasem satyryk Sonneborn. Autor „badań polowych w rejonie przygranicznym” nakręcił **paradokument**²⁰ o fikcyjnej partii, która wygrywa tegoroczne wybory do Bundestagu na hasło ponownego podziału Niemiec. W kluczowej scenie Partia na rzecz Pracy, Państwa Prawa, Ochrony Zwierząt, Wspierania Elit i Demokracji od Podstaw buduje pięciometrowy odcinek muru w szczerym polu w Turyngii. – *W Berlinie też już murują. Dziękujemy za wsparcie i zapraszamy do nas wszystkich oszołomów, którzy popierają nasze idee* – mówi [w paradokumencie] Sonneborn do zgromadzonych fotoreporterów.

Źródło:

↪ <https://www.polityka.pl/archiwumpolityki/1914598,1-gruszki-na-murze.read> [dostęp: 28.02.2023]

© Polityka Spółka z o.o. SKA, 2023, Więcej tekstów znajdziesz na www.polityka.pl

SŁOWNICZEK

- 1 **Ossi/Ossis** – określenie obywateli wschodnich Niemiec (NRD).
- 2 **Wessi/Wessis** określenie obywateli zachodnich Niemiec (RFN).
- 3 **Erich Honecker** – niemiecki polityk, w latach 1971–1989 I sekretarz SED (Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec) oraz przewodniczący Rady Państwa NRD w latach 1976–1989.
- 4 **Enerdowiec** – określenie obywatela NRD.
- 5 **Bundesrepublika** – Bundesrepublik Deutschland (BRD), oficjalna niemiecka nazwa Republiki Federalnej Niemiec. Nazwa ta została wprowadzona wraz z utworzeniem RFN przez aliantów zachodnich 7 września 1949 roku. Od momentu zjednoczenia, tzn. od 3 października 1990 r., Bundesrepublik Deutschland odnosi się do obecnej federacyjnej republiki niemieckiej.
- 6 **Landy** – nazwa 16 niemieckich krajów związkowych wchodzących w skład Republiki Federalnej Niemiec.
- 7 **Sparkasse** – niemiecka kasa oszczędnościowa.
- 8 **Kaufhalle** – niemiecki dom handlowy.
- 9 **Helmut Kohl** – niemiecki polityk CDU; w latach 1982–1998 kanclerz RFN. Przeszedł do historii jako jeden z liderów niemieckiego procesu zjednoczeniowego i integracji UE.
- 10 **Euro (€)** – waluta wprowadzona w zjednoczonej RFN 1 stycznia 2002 roku (zastąpiła używaną dotychczas markę niemiecką, która wcześniej, we wschodnich Niemczech, zastąpiła z kolei markę wschodnioniemiecką).
- 11 **Zone** (niem. Sowjetische Besatzungszone, w skrócie SBZ) – niemiecka nazwa Sowieckiej Strefy Okupacyjnej, później przekształconej w NRD.
- 12 **Podatek solidarnościowy** (niem. Solidaritätsschlag) – podatek wprowadzony w 1991 w Niemczech, nadal obowiązujący. Wpływy z podatku służą finansowaniu, między innymi, „kosztów niemieckiej jedności”.
- 13 **Bońska republika** – określenie RFN pochodzące od jej stolicy w Bonn.
- 14 **Kryzys i recesja** – światowy kryzys zapoczątkowany w 2007 roku, wywołany dysfunkcją amerykańskiego rynku kredytów hipotecznych. Skutkiem tego rodzaju kryzysu była recesja, która polegała m.in. na spowolnieniu lub zahamowaniu rozwoju gospodarczego, który prowadził do spadku PKB.
- 15 **Establishment** – określenie używane do opisu dominującej grupy lub elity, która kontroluje państwo lub organizację.
- 16 **Bundestag** – druga z izb niemieckiego parlamentu, stanowiąca prawo ogólnopaństwowe.
- 17 **Populistyczny** – związany z populizmem; postawa charakterystyczna dla polityków odwołujących się do opinii/potrzeb/oczekiwań tzw. zwykłych ludzi. Populiści często kreują się na reprezentantów danej grupy, wyraziciele jej interesów, nawet jeśli ich rzeczywista pozycja społeczna i majątkowa znacznie przewyższa tę, w jakiej znajdują się zwolennicy populistów. Populistyczni przywódcy często antagonizują swoich zwolenników przeciw tzw. elitom (głoszą poglądy anty-etablistmentowe). Charakterystyczne dla populistów jest odwoływanie się do emocji słuchaczy na niekorzyść racjonalnej argumentacji, stosowanie uproszczeń w odniesieniu do złożonych zjawisk oraz wykorzystywanie poczucia frustracji odbiorców. W wypowiedziach populistów brak konstruktywnej krytyki (tzn. krytykuje się nieprawidłowości nie proponując jednocześnie realnych rozwiązań), pojawiają się natomiast obietnice bez pokrycia (czyli bez wskazania sposobów realizacji).

18 **Demagogiczny** – będący przejawem demagogii; odwołujący się do powszechnych uprzedzeń, fałszywych twierdzeń (manipulacji, półprawd lub kłamstw) oraz pustych obietnic w celu zdobycia i/lub utrzymania władzy.

20 **Paradokument** – film będący częściowo filmem dokumentalnym lub zrealizowany w sposób imitujący dokument; tutaj w znaczeniu mockumentu (w żartobliwym satyrycznym, prześmiewczym stylu) portretującego przedstawione w nim zjawiska.

19 **Nostalgia** – tęsknota za tym, co minęło.

ZADANIE 3

Na podstawie informacji zawartych w źródle wybierz właściwe zakończenie każdego ze zdań.

1. Przyczyną utrzymującego się w świadomości Niemców podziału na *Ossis* i *Wessis* **nie** jest/są
 - a. istnienie dyskryminujących przepisów prawnych
 - b. istnienie nierówności w rozwoju ekonomicznym
 - c. obustronna nostalgia
 - d. obustronne uprzedzenia.
2. Zjednoczenie Niemiec wymusiło transformację polityczną i społeczno-gospodarczą byłej NRD. Jej bezpośrednim skutkiem **nie** była/było
 - a. migracja wewnętrzna i zewnętrzna
 - b. prywatyzacja majątku państwowego
 - c. wprowadzenie euro
 - d. wysokie bezrobocie.
3. Z tekstu wynika, że wzrostowi popularności ugrupowań głoszących populistyczne hasła **nie** sprzyja
 - a. niezadowolenie społeczeństwa z decyzji władz
 - b. negatywne skutki przemian ustrojowych
 - c. odwoływanie się do racjonalnych argumentów
 - d. postępujący kryzys i bezrobocie.
4. *Wessis* uważają, że w przeciwieństwie do *Ossis*, więcej stracili niż zyskali na zjednoczeniu Niemiec, ponieważ
 - a. dostrzegają ciężar wspólnie ponoszonych świadczeń
 - b. na rynku pracy odczuwają konkurencję napływających *Ossis*
 - c. sądzą, że modernizuje się przede wszystkim wschodnie landy
 - d. wiedzą, że wschodnie landy wymagają wieloletnich inwestycji.
5. Z perspektywy dwudziestu lat od zjednoczenia *Ossis* **nie**
 - a. negują nadmiernie uproszczonego obrazu przeszłości NRD
 - b. dezaprobuje utrzymujących się nierówności standardów życia
 - c. identyfikują się jako obywatele zjednoczonej RFN
 - d. dostrzegają umniejszania swojego życiowego dorobku z czasów NRD.